

סנהדרין מח

משה שווערד

1. רש"י על סנהדרין דף מז/ב

האורג בגד למת - לאחר שמת:

2. חדושי הר"ן מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא. [1] פי' הרמב"ן ז"ל דאביי ס"ל דהזמנה גרידתא בלא מעשה כלל נמי מילתא היא והא דפליגי באורג בגד למת שהיא הזמנה שיש בה מעשה משום דרבא שרי אפילו בהזמנה שיש בה מעשה ... [2] ומכאן נלמוד לאביי בהזמנה גרידתא שאינה כלום אלא ע"י מעשה ... לפיכך פירש דאביי דאמר דהזמנה מילתא היא לא אמר אלא בהזמנה שיש בה מעשה דומיא דאורג בגד למת הא הזמנה בדבור אפילו אביי מודה דאינה כלום ...

3. שערים מצויינים בהלכה

ורבא אמר הזמנה לאו מילתא היא. אע"ג דקי"ל כרבא, מ"מ לכמה דברים אמרי' הזמנה מילתא היא, וכדאיתא בגמ' לקמן (מח.) באזמניה וצר ביה. וכתב בנמוקי יוסף, דהא דקי"ל דהזמנה לאו מילתא היא, היינו דוקא בהזמנה דתשמישי קדושה, אבל בהזמנה לגוף הקדושה, כגון שעיבדו קלף לכתוב עליו תפילין, אסור להשתמש בו חול. והובא להלכה ברמ"א (או"ח סוס"י מב) בשם הר"ן. ובמג"א

4. השגות הרמב"ן לספר המצוות להרמב"ם (דף ס' בהוצאת פרנקל):

והוי יודע שזה שאמרו חכמים שאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, אין כונתם לומר שכל גזירה שוה מבוארת להם מסיני ונמסרת להם מפי משה רבינו תלמדו מלה פלונית שבפסוק פלוני ממלה פלונית שבפסוק פלוני ותשוו דין שניהם לענין פלוני, אין הדבר כן שהרי מצינו אותם חולקין תמיד בהרבה מקומות בענין הזה כאותה שאמרו בגמרא חולין... אבל הכוונה בגזירה שוה שהיא מסיני לומר שהיא קבלה שדין שחיטה שאינה ראויה נלמד מגזירה שוה דשחיטה שחיטה, והיתה סברתו של רבי מאיר שהנכון ללמוד אותן משחוטי חוץ ויהיה שמה שחיטה, ורבי שמעון ראה בדעתו שיותר נכון ללמוד אותה מן וטבות טבח והכך ולא תהיה שחיטה שאינה ראויה נדונית כשחיטה, וכן כלם

5. דף על הדף מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

והמשל"מ (פי"ד דאבל) והחיד"א בברכי יוסף (יו"ד סי' שמ"ט) האריכו האם הגז"ש הוי לימוד גמור ואסור בהנאה מה"ת (במת) או רק מדרבנן ע"ש. חכ"א הקשה להגאון הצפנת פענח זצ"ל והובא בכרם שלמה (שנה ז קו' ה עמ' ס"א) דהרי ע"ע עצמה דאסורה בהנאה הוא משום דכתיב בה כפרה כקדשים. וא"כ איך אפשר ללמוד ממנה על מת הרי בקדשים קי"ל דדבר הלמד אינו חוזר ומלמד, ע"ש מש"כ, וי"ל הרבה בזה. (פרדס יוסף החדש פר' שופטים)

6. תוספות מסכת סנהדרין דף מח עמוד א ד"ה משמשין ממשמשין

משמשין ממשמשין גמרינן - מיהו מת מצוה גופיה ילפינן מעגלה ערופה כדאיתא בפ"ב דמסכת ע"ג (דף כט: ושם) וא"ת ועורו של מת מי גרע מתכריכין דאמרי' בהעור והרוטב (חולין דף קכב.) דבר תורה עור אדם

טהור ומפני מה אמרו טמא מפני שלא יעשה אדם מעור אביו ואמו שטיחין לחמור אלמא ליכא איסורא דאורייתא ומפרש ר"ת דאע"ג דאסור מדאורייתא הוצרכו לגזור טומאה משום דחמירא להו לאינשי טומאה מאיסורא כדאשכחן בסוף כיצד צולין (פסחים דף פה.) הפיגול והנותר מטמאין את הידים משום חשדי כהונה ומשום עצלי כהונה אף על גב דבלאו הכי איכא לאו דבל תותיר.

7. מרגליות הים

כ שם בתוס', שלא יעשה אדם מעור אביו ואמו וכו'.
הענין פ' דמשום חיבתם ירצה להשאיר עורם אצלו ובמשך הזמן
יבנה החיוב שעור בהמה הוא ויעשה מהם שטחים. וע' תוס' זבחים
דף ב סדיה ובטריפה שאך בשר המת אסור בהנאה מה"ת ולא עור

8. גמרא הלכה ברורה

גם רבי עקיבא איגר בתשובה (סימן ג) דן בשאלה זו, ולדעתו מוכח מן הסוגיה כאן שרבא למד ממששין ממששין שהזמנה לאו מילתא בהן, אבל בדבר שגופו קדוש הוא מודה שהזמנה מילתא היא. כך מוכח מהדין בעבודה זרה, שהרי לומדים את הדין כאן ממששין ע"ז, ואילו על העבודה זרה עצמה אמר רבי עקיבא במסכת ע"ז (דף נא, ב) שהזמנתה אוסרתה מיד. אמנם רבי יהודה חולק שם וסובר שגם הע"ז עצמה אינה נאסרת עד שתעבד אלא שאין ההלכה כמותו. לדעת רעק"א אכן סובר רבא בעגלה ערופה שרק עריפתה אוסרתה ואע"פ שגופה קדוש, אך אין לומדים את הדין הכללי ממנה אלא מע"ז ולחומרא, כלומר שבדבר עצמו שגופו קדוש הזמנה מילתא, ורק במששין אין הזמנה מילתא. לדעתו, זוהי המסקנה ההכרחית לפי פשט הסוגיה וכך יש לומר גם לפי התוספות.

9. שעורי ר' דוד מסכת סנהדרין דף מז עמוד ב

תקד) בהזמנה דהוי כאילו נעשה הדבר, לא שייך שיתבטל האיסור אכן צ"ע בדבריו [שהוכיח מעצי סוכה דכשבתלה המצוה נתבטל האיסור], דלכאורה הרי התם הטעם דמותרין העצים היינו משום דכל עצם האיסור הוי כן מעיקרא, דיהא אסור רק כל זמן דהוי עצי סוכה, ולא יותר. משא"כ בהזמנה לא שייך כן, דהא ביאר רש"י (ד"ה מילתא היא) דגדר איסור הזמנה הוא דהוי כאילו כרכו בו, והיינו דע"י שאורג הבגד ומזמינו עבור המת הוי כאילו עשה ג"כ המעשה שכרכו בו, והרי אם כרך את המת בבגד, הרי ודאי דיהא אסור לעולם, דכך הוי דין איסורו שיהא אסור לעולם, וא"כ אף ע"י הזמנה [דהוי כאילו כרכו כבד], נמי צריך שיהיה אסור לעולם. ואינו ענין כלל לעצי סוכה, דמעיקרא הוי כל דין האיסור רק כל זמן שהוא עצי סוכה. [וכן בעגלה ערופה כיון דע"י הזמנה חשיב כאילו נעשה הדבר, דהיינו כאילו נערפה] והרי כשנערפה בפועל הוי איסורה לעולם, וא"כ ממילא אף ע"י הזמנה דנחשב כנעשה בה המעשה עריפה, נמי צריך שישאר האיסור לעולם].

10. רשימות שיעורים

דף מח. גמ'. אלא אי אמרת משום הזמנה טווי לאריגה מי איכא למאן דאמר.

ונראה לבאר דיסוד הדין אליבא דאביי דהזמנה מילתא אינו שחל האיסור ע"י ההזמנה באופן ישיר,

אלא שע"י שמזמינו לשם תכריכי המת או לשם קבר חל חלות שם תכריכים או קבר המת על החפצא וממילא הוא נאסר. ואמרינן בגמ' "דטווי לאריגה מי איכא" כלומר דהזמנה מילתא חלה באורג בגד למת משום דהבגד ראוי לתכריכים, אך במזמין חוטים שיעשו מהם בגד למת לא חל דין הזמנה ליאסר בהנאה. והנה אם יסוד הדין דהזמנה מילתא דילפינן מעגלה ערופה היינו דכל היכא שמזמין ומייחד חפץ לדבר האסור חל בו כבר האיסור ע"י ההזמנה, צ"ע מ"ש דלא חל איסור בהזמנת החוטים לאריגת בגד למת, דמ"ש חוטים מבגד. אך לפימ"שנ י"ל דכשמזמין בגד לתכריכי המת אין הבגד נאסר ע"י ההזמנה באיסור הנאה דמת באופן ישיר אלא דחל חלות שם תכריכין ומשמשי המת על הבגד וממילא הבגד נאסר בהנאה. ולפי"ז י"ל דרק בבגד חל חלות שם תכריכים, משא"כ בטווי חוטים לאריגה לא שייך לחול חלות שם תכריכים, ולכן לכו"ע הזמנה לאו מילתא בטווי לאריגה. דיסוד הדין דהזמנה מילתא הוא דחל חלות שם על החפצא וממילא החפצא נאסרת בהנאה.

11. דף על הדף מסכת סנהדרין דף מח עמוד א

בגמ': ורבא וכו' משמשינן ממשמשינן גמרינן וכו'. התוס' פירשו שאלת הגמ': מדוע רבא אינו לומד את שיטתו שהזמנה לאו מילתא מעגלה ערופה שלפי דבריו במקום אחר אין ירידתה לנחל אוסרתה. ותמה הגאון ר"ע איגר זצ"ל (בשו"ת סי' ג') א"כ מה מתרצת הגמ' 'משמשים ממשמשים גמר לאפוקי עגלה ערופה דגופה קדושה היא', עדיין יש ללמוד בקל וחומר מעגלה ערופה שאפי' בגוף הקדושה הזמנה לאו מילתא, כ"ש בתשמישים.

ובספר "ארץ הצבי" להגר"צ שכטר שיחי' (סי' לד) כתב ליישב בשם רבו הגרי"ד סולובייציק ז"ל, בהקדם קושיית הנצי"ב (העמק שאלה שאילתא קל"ג סק"ט) על מה שאמרו (ב"מ נ"ז) בונין [בנין עבור הקודש] בחול ואת"כ מקדישין. וקשה! למ"ד הזמנה מילתא, מה חילוק יש בדבר, מ"מ נאסר משעה שבונין?

ויש לבאר: שדין 'הזמנה' אין בכוחו ליצור איסור, אלא רק במקום שכבר קיים איסור, אנו אומרים שאפשר להטפיל אליו דבר ע"י 'הזמנה', וממילא חל עליו האיסור של העיקר הקיים בעולם, הלכך כאשר בונים בחול ועדיין אין מקדישים, אין נאסר משום 'הזמנה', שהרי עדיין אין שם הקדש שאליו הוא מטפיל את מה שמזמין. ומאותה סיבה עגלה ערופה שהיא גופא קדושה, אין שייך בה הזמנה כלל, כי א"א שיהא הדבר אסור ע"י שעומד ומזמין להיות אסור. ורק אם קיים כבר איסור והוא מזמין אליו דבר אחר, שייך עניין 'הזמנה'. וכגון מזמין בגד למת קיים, ע"י ההזמנה חל על הבגד דין משמשי המת, וכשם שהמת

אסור בהנאה, כך המשמשים הטפלים אליו נאסרים שנאקרא עליהם שם המת (כמו שכתב רש"י). אבל האורג בגד עבור החי לכשימות, מבואר בסוגיא: שאינו נאסר לדברי הכל, ומדוע אין הזמנה, שהרי ישתמש בזה עבור מת? אלא מפני שאין כאן מת כלל, א"א שיחול על הבגדים שהם משמשי המת, שאין שייך להיות טפל אם אין העיקר קיים ע"כ.

12. מרגליות הים

כב. הב"ע שגבו מחיים וכו'. ע' שו"ת טוב טעם ודעת תליתאי ח"ב ר"ס פ"ח דמשמע שיש זכיה למת ויורשיו זכותו יורשין וכו'. ויעוין בחזון איש שם אות ל"א שכ' דאין כאן דין ירושה ממש שאין המת בר זכיה אלא כל ממון לדבר מצוה מיתפש למצוה. והוא בכלל צדקה, והעיקר דאמדינן דעת הנותנים שרצונם שיעשו בצדקתן את המובחר ות"ק סבר דהמובחר הוא ליתן ליורשיו ור"נ סבר דהמובחר לעשות לצרכו של מת ור"מ מספקא ליה, ונראה דלאבי תרתי איתנייהו משום הזמנה ומשום צדקה ואפשר דלאבי לענין צדקה לכ"ע מחיל לגבי יורשין אלא דלענין הזמנה לא ס"ל לר"נ שיהא כתנאי שיהא המותר חולין.

13. מהר"ץ חיות מסכת סנהדרין דף מח עמוד א

גמ' דכ"ע הזמנה מלתא היא ת"ק סבר דחזי ליה תפיס ליה דלא חזי ליה לא תפיס. נ"ב כיון דאיסור הנאה במה שמזמין למתים דבר תורה ואנן קי"ל בדאורייתא אין ברירה א"כ מדוע יהיה שייך המותר ליורשין הרי אינו מבורר דלמא היה חלק זה עתיד לעשות בהם צרכי המת ונאסר בהנאה. ועיין טו"ז או"ח הלכות חנוכה סימן תשע"ב סק"א ועוד קשה לי כיון דקי"ל ביו"ד סימן רנ"ג ס"ב דאין בע"ה יוכל לגבות ממה שנתנו לו לצדקה. וכבר האריכו הפוסקים מהך דקי"ל בהענקה דאין בע"ה יכול לגבות משום דכתיב תתן לו ולא לבעל חובו. וא"כ לא נתנו רק לצורך המת וכיון דא"צ עוד שוב מדוע שייך להיורשים יחזור להבעלים ויש לכונן דזה הוא באמת קושיה הירושלמי פ"ב דשקלים ה"ז הגע עצמך דלא כוון אלא לו היינו שאין המתנדבין כווננו רק בשבילו ועכשיו כיון שא"צ יחזור לבעלים. והנה שם לא הקשו רק בגבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו ואולם במותר המת הנה המתנדבים לא יוכלו לתבוע דלכל אחד יכולים לומר דנדבתו עלה לצורך המת ולכל אחד ואחד יכולים לדחות בזה:

14. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף פו/א

(שיד) תוד"ה פריעת בע"ה מצוה וכו' איכא קלון אביהן. טעם חילוק זה, דבקלון איכא קרא אחרינא ארור מקלה אביו ואמו, והתם לא כתיב מתן שכר בצדו ובהנחת אשר"י כאן כתב דהיכא דלא הניח אביהן נכסים, אין לחייבן בשביל כיבוד אב דקי"ל משל אב ולא משל בן, ולכאורה גם בהניח אביהן נכסים מכל מקום כבר זכו בהן בשעת מיתה ועכשיו הוא משל בן [עיי' בשו"ת רע"א ס' ס"ח], וצ"ל כיון דצורך המת הוא לפרוע חובותיו, וכל דבר שהוא צורך המת, הוא קודם ליורשין, ומיקרי עדיין שלו לענין דבר הצריך לו, ובמחנה אפרים [הל' זכיה ומתנה ס' ל"א] הביא משו"ת הרשב"א ס' שע"ה דמי שזיכה למת מעות לצורך מצבה זכה בהן המת, כדאמרי' מותר המת ליורשין, ותמה במחנ"א דהתם אינו מדין ירושה דאין קנין למת, אלא משום דנתבזה המת כשגבו על שמו, ע"כ פירש כוונת הרשב"א משום מצוה, אבל בשיטה ב"ב ח' הובא לשון הרשב"א ומבואר שם להדיא דהוא בתורת זכיה ממש, והא דמותר המת ליורשין הוא מדין ירושה, דכבר זכה המת ושלו הן להורישו לבניו, וצ"ל הא דקי"ל אין קנין למת, היינו בדבר שאין לו צורך בן, אלא דלהסוברין דזכיה מטעם שליחות, ואין זכין לחש"ו כ"ש דאין זכין למת, ושמא כיון דמדרבנן מיהא זכין לקטן ה"ה למת, אבל הרמ"ה סנהדרין מ"ח כתב להא דמותר המת ליורשין, וזה כדברי מחנה אפרים:

15. שעורי ר' דוד מסכת סנהדרין דף מח עמוד א

תקנא) אי איסור הזמנה למת, מחמת דשייך למת זה, או משום דמיוחד למתים דהוי איסור"ג גמ' ת"ש מותר המתים למתים, מותר המת ליורשין, [והיינו דקשה לאביי דס"ל הזמנה מילתא מ"ט מותר המת ליורשין]. [והקשה הר"ן מ"ט לא פריך מהרישא לרבא, דאי הזמנה לאו מילתא, מ"ט מותר המתים למתים]. וכתב הר"ן, וז"ל, ומיהו מותר המתים למתים, לא הוי תיובתא דרבא, דלאו משום הזמנה הוא, אלא מתורת

צדקה, שהממון שנגבה לצורך מתים, אין ראוי לשנותו לדבר אחר. אבל במותר המת ליורשיו הוא משום הזמנה, משום שכבר עשו צורך המת, ואין טעם באיסור מותר זה אלא מטעם איסור הזמנה בלבד וכו' ע"ש.

והנה בעיקר דין הזמנה למת, דאיכא איסור ע"י ההזמנה יש להסתפק האם האוסר הוא מה דהוי למת זה, דכיון דנכסי המת [כגון תכריכין] אסרה התורה בהנאה, א"כ ע"י הזמנה כבר שייך להמת, והוי בכלל נכסיו, וזה הוי האוסר.

או די"ל דאין האיסור מחמת דהוי ממון המת, רק דעצם מה דהוי "מיוחד" למת הוי איסור [דדינו כמו מת], דכיון דהמת עצמו אסור בהנאה, א"כ המזומן לאיסורו"נ הרי הוא נמי אסור בהנאה, וא"כ האיסור אינו משום דהוי "של" מת, אלא משום דהוא "מיוחד, למת. ונפ"מ היכא דמיוחד למתים סתם, ולא למת מסוים, דאי האיסור מחמת דהוי "של" המת, א"כ כשאינו מיוחד למת זה, ואינו עדיין בכלל הנכסים של מת מסויים, אינו אסור, אבל אי איסורו משום דמיוחד הוא לאיסורו"נ, א"כ אף במיוחד לסתם מתים נמי יהא אסור.

16. שערים מצויינים בהלכה

וא"כ אי הוי העמדת מצבה בכלל בזיון, אמאי יכול למחול, יהא מוכרח להעמיד מצבה ולא ליתן ליורשין, אלא ע"כ דזה בכלל כבוד, ושפיר יכול למחול, ואפי' לדעת התוס' לעיל (שם ד"ה קבורה) דבזיון דעצמו יכול למחול, רק אבזיון דמשפחתו אינו יכול למחול, מ"מ מוכח בפשיטות דהעמדת מצבה בכלל כבוד, דהא בשו"ע (יו"ד סי' שמח) מבואר, דהא דגובין בשביל צרכי קבורה היא רק משום בזיון, ובשביל מצבה אין גובין, דהא אפי' מהמותר אין עושין מצבה רק נותנין ליורשין, ובלא"ה ליכא משום בזיון אם לא העמידו מצבה, דהא אין עושין נפשות לצדיקים, וכן מבואר להדיא בתשו' הרשב"א (סי' רצו) ומוכח בב"י (יו"ד סי' שסד) דמצבה הוא רק לכבודו [ועי' מה שכתבנו במאמר הקודם בשם הרשב"א], ועי"ש שבזמנינו דכולם עושים מצבה, א"כ הוא קצת בכלל בזיונא. ובדבריו

כי בזה ליה אחולי מחיל זילותיה גבי יורשין. פרש"י מחיים אחליה זילותיה, וניחא ליה שיתבזה לאחר מיתתו להנאת יורשין. הקשה בערוך לנר, לפי מה דקי"ל לעיל (מו). דהספידא יקרא דשכבי, ומפקינן מהיורשים, ואמאי לא נימא דאוחיל יקריה לגבייהו, דהרי הכא אמרי' דאוחיל זילותיה, א"כ כש"כ דאוחיל יקריה, דבזיון גרע מכבוד, דהא ת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול, ואעפ"כ אינו יכול למחול על בזיונו, ונשאר בצ"ע. ועי' בתשו' דובב מישורים (ח"א סי' יט) שהביא ראיה מכאן, דהעמדת מצבה היא רק בכלל כבוד המת, ולא חשיב בזיון אם לא יעשו לו מצבה, דאי נימא דהוא בכלל בזיון איך מהני מחילתו, דהלא מבואר לעיל (מו:) דאי קבורה משום בזיונא לא מהני אי אמר לא בעינא,

17. מרגליות הים

כג. ת"ש היו אביו ואמו מזרקין בו כלים בו, מצוה על האחרים להצילן. בס' דברי יעקב כ' לכאורה הרי אמרו בב"ק י"ז ב' בורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור וברא"ש שם דאם בעל הכלי זרקו הוי אבידה מדעת והפקר א"כ מה שייך בזה השבת אבידה, אמנם כיון שלא נתקיימה מחשבתם הוי הפקר בטעות דאדעתא דהכי לא זרקו על המת שיזכו אחרים, וע' בב"ק קט"ז א דאדעתא דאריה אפקריה אדעתא דכ"ע לא אפקריה, וע' כריתות כ"ד א ובתוס' גטין מ"ז א ועמש"כ בעין דמעה הנזכר (י' ע"ב) ובחזון איש שם ובתולקת יואב קמא חו"מ סי' י"ג.

18. מרגליות הים

ו. הרוגי בית דין כו'. ביד רמה דזכא משמע שהב"ד אינם מצווים לחייב מיתה למי שמורד במלכות אלא המלך רשאי להורגו כו' מיהו קשה לן אי הכי היכי הוה טעין יואב עמשא מורד במלכות לאפטורי בהכי אטו מי א"ל מלכא זיל קטליה כו' אלא מנבות ליכא לאקשווי דהא אסחידו ביה דברך את השם כו' וראה בפס' שם שהוציאוהו מחוץ לעיר וסקלוהו כדין מגדף ולא כדין מלכות דהוא בסייף וא"כ הוי נפשות לב"ד וממון למלך עמש"כ להלן. ובמק"א הוכחתי ששרי צבאות המלך היה להם יפוי כח כללי לדרון ולהעניש מטעם המלך כל מרגל ומורד ואינו זקוק ליפוי כח בכל משפט פרטי.

19. מרגליות הים

ח. והלא כבר נאמר (מ"א כ"א) הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו. בס' תורת הנביאים מהגר"צ חיות פ"ד העיר דלכאורה וכי אנן מאחאב ניקום ונגמר והרי רשע היה ומומר להכעיס ע' חולין ד' ע"ב ואיך יתכן לומר שאנחנו מחויבים לילך בעקבותיו להתנהג כמנהגו ועשיותיו ישארו כחוק עולם. וע' תוס' לעיל כ' ע"ב סד"ה מלך מותר בו שהיינו מלך שהומלך מאת ה' ולא אחאב. אבל הענין הוא שאם באים בנביאים או בכתובים ענינים דרך סיפור מורים כי דרכים ומנהגים אלו היו נהוגים אצל אבותינו ודין תורה לאלו הענינים. וגם אחאב הערים להסתיר מזימותיו ולעשות הכל באופן שיתראה כי לפי דין הנהוג בישראל הוא עושה. ובכן מוכח שדין זה היה מקדמת דנא ומאושר מסנהדרין שהרוגי מלכות נכסיהם למלך. א"כ אין הראיה מאחאב רק מדייני ישראל בימים ההם אשר בלי ספק היו דנים ע"פ התורה המקובלת בידם. וכיון שמדרך סיפור הדברים נשמע לנו שהב"ד כן היו מורים ידענו שזהו דין תורה. וככל דברי רצ"ח אלו מבואר ברש"י תענית ט"ו א ד"ה ובקבלה וכו' שכתב: בכל דוכתא דלא אתפקיד נביא כי האי כו' שהוא כמספר וחולך דיליף מיניה אגב אורחיה מילתא לא קרינן ליה דברי קבלה עכ"ל.

20. תוספות מסכת סנהדרין דף כ עמוד ב

מלך מותר וכו' - תימה למה נענש אחאב על נבות כיון שלא רצה למכור לו כרמו ועוד דבפרק הכונס צאן לדיר (ב"ק דף ס:) קאמר דדוד שאל אם היה יכול להחליף גדישין של שעורין מישראל לתת בפניו בהמתו (ו) [1] וי"ל דבפרשת המלך כתיב (שמואל א ח) יקח ונתן לעבדיו ולא לעצמו [2] ועוד י"ל דבחנם היה יכול ליקח אם היה רוצה אבל כשהיה שואל אחאב שימכרו לו חשב נבות שרשותו בידו לומר לא אמכור [3] ועי"ל דנענש לפי ששאל הכרם לעשות ע"ז דכתיב (מלכים א כא) והיה לי לגן ירק כמו המתקדשים והמטהרים אל הגנות (ישעיה סו) [4] והנקדן תירץ דאינו מותר רק בשדות הרחוקים מן העיר דלא מעלי כל כך אבל כרם נבות היה אצל היכל אחאב בשומרון [5] ועי"ל דדוקא בשדה מקנה אבל שדה אחוזה שירש מאבותיו לא כמו שהשיב נבות חלילה לי מתתי נחלת אבותי לך [6] אי נמי דפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ומאת המקום ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום.

21. ילקוט שמעוני מלכים א - פרק כא - המשך רמז רכא

כרם היה לנבות היזרעאלי. כתיב כבד את ה' מהונך ממה שחננך שאם היה קולך נאה עבור לפני התיבה. חייא בן אחותו של ר' אלעזר הקפר היה קולו נאה והיה אומר לו חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחננך. נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע את קולו, פעם אחת לא עלה והעידו עליו בני בליעל ואבד מן העולם מי גרם לו על ידי שלא לירושלים בראייה לכבד את הקב"ה ממה שחננו למה שכבר אמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך אימתי בעלותך:

22. שערים מצויינים בהלכה

ועי' במשך חכמה (משפטים כב-כג) דאפשר דאם נכסיהן למלכות ה"ה דמפקיע משעבוד הכתובה, ואינה נפרעת כתובתה, וזהו דכתיב (שם) "והרגתי אתכם בחרב" דהיינו ע"י המלכות, "והיו נשיכם אלמנות" שאין להם כתובה להנשא, "ובניכם יתומים" שאין להם נכסי אביהם לרשת.

23. שעורי ר' דוד מסכת סנהדרין דף מח עמוד ב

תקסט) איך הרג שלמה את יואב מחמת מורד במלכות והנה לכאורה איך הרג שלמה את יואב מחמת מורד במלך, דהא מרד רק בדוד, ורק המלך יכול להרוג, ולא ב"ד, להרמ"ה. ואפשר דהרי דוד צוה לו להרגו, וא"כ חשיב דהמלך הרגו (וכדמוכח ברמ"ה דאי אמר ליה מלכא זיל קטליה הוי כמו שהמלך עצמו הרגו).

אכן צ"ע דהא אחר מיתתו של דוד אין לו להורגו בשביל דוד, [דדוקא כשהמלך חי חשיב שהמלך עצמו הרגו כששולחו להרוג, אבל הכא שכבר מת דוד איך הרגו שלמה].

- [1] ואולי מלך יכול להרוג מורד במלך אחר נמי [דאף דרק מלך יכול להרוג מורד במלכות, אין זה דין דוקא באותו מלך שמרדו בו, אלא כל מלך יכול להרוג מורד במלכות, אפי' מרד במלך אחר, ולכן שפיר הרג שלמה את יואב מחמת מורד במלכות אף שמרד בדוד].
- [2] או דנימא, דהתם גבי יואב הוי מרידה נמי בשלמה, דהיה זה מרידה במלכות בית דוד, ולכן, שפיר היה יכל להרגו, וצ"ע.

24. שערים מצויינים בהלכה

כולן נתקיימו בזרעו של דוד. פרש"י מפני שקבלן שלמה עליו. ומבואר דיכול לקבל על עצמו קללת אחרים. וכ"כ בספורנו עה"כ (תולדות כז-יג) "עלי קללתך בני", עלי להכנס תחתך, אם תארע לך קללה, כמו שאמרו חז"ל שעשה שלמה שקבל עליו קללות יואב והשיגוהו. ועי"ש באבן עזרא שהביא בשם גאון, עלי להסיר קללתך, וי"א חלילה לכזב הנביא, רק הוא כן.

25. העמק שאלה -שאלתא לט ---עיין בבא בתרא קעג ADDENDUM באריכות שם

הנער. אבל כאמת יורכ דרכו, דעל צנימין עלמו כי לוכ
ממש, ונשתעבד לכשיצו אל אביו, ולא נשתחף כלל עס
אחיו, אבל בערבות הוא על חובות דצנימין, שכרי יעקב
נתיירא לאסון, משום שכשטן מקסרג צשעת כסכוכ כדאי
צנ"ר צפרשכ זו ואין קטרוג אלא על איזכ חסא, וע"ז
ערב יחודכ לשלם עונות צנימין אס יתחייב צידי אדם
כמעט דגביע או צידי שמים כענין כופר נפשו תחת
נפשו, ודוד אמר מי יתן מותי תחתך, וכתיב נתתי כפרך
מלרים וכדומה. ואין זה דבר שאין לו קצבה דלא מוכני

26. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת סנהדרין דף מח עמוד ב

תהא מן לוטא ולא תהא מלטט. פירוש כי קללת חנם בא על עצמו, מפני שהוא מקלל אחד ואותו אחד אין
ראוי לקבל קללת חנם ולכך הקללה חוזרת עליו. למה הדבר דומה הזורק אבן בכותל של אבנים שאין הכותל
מקבל האבן וחוזר האבן על הזורק, וכן המקלל בשביל שאין מקבל אותו שמקבל הקללה חוזרת הקללה
עליו. וכהאי גוונא אמרו (שבת צ"ז א') החושד בכשרים לוקה בגופו, כי מפני שהוא חושד אחר אם היה
אמת בעבירה והעבירה בודאי היה גורם לו הקללה ופורענות, והרי הוא חשד חנם ולכך העונש שהיה ראוי לבא
על אותו אחר אם היה אמת החושד דבר זה חוזר עליו ולוקה בגופו כמו שביארנו במקום אחר. ומפני כי דוד
קלל את יואב ועתה בא שלמה להרוג אותו ותרי קטלא לא קטלינן וכאלו היה אותם קללות של יואב קללת
חנם, לכך אמר יואב שהוא יקבל אותם עליו במשפט קללת חנם שהקללה חוזרת עליו. ולכך נקט הכ' לישנא
ולא אמר תהא מן שנתקללו ולא מן מקללים כי שם לוט הוא לאחריו טול, וכן מה שמליט את אחר הקללה
חוזרת עליו והוא לוקח קללה לעצמו כי הקללה חוזרת לאחוריו ונעשה מזה טול [ע' נתיב העבודה פי"ח].

א. שעורי ר' דוד מסכת סנהדרין דף מח עמוד ב

תקסא) אך קי"ל כרבא דהזמנה מילתא, וכרשב"ג דבעי עיבוד לשמה
גמ' תנאי היא דתניא ציפן זהב, או שטלה עליהן עור של בהמה טמאה, פסולות, עור בהמה טהורה כשרות אף על פי שלא עיבדן לשמן, רשב"ג אומר אף עור בהמה
טהורה פסולות עד שיעבדו לשמן.

ופירש"י דת"ק דלא בעי עיבוד לשמן, ס"ל הזמנה לאו מילתא [כרבא], ולא אכפת לן בה.

ורשב"ג דבעי עיבוד לשמה, ס"ל דהזמנה מילתא [כאביי].

ובתוס' הקשו, דהא קי"ל כרבא דהזמנה לאו מילתא, ולגבי עיבוד הא קי"ל כרשב"ג דבעי עיבוד לשמה.
[ולכן פירש ר"ת להיפך, דרבא ס"ל כרשב"ג, דכיון דלא סגי בהזמנה, בעי לשמה, ואביי כרבנן. ...

ובאור - שמח (הל' שמחות שם) כתב, דכבר האריכו בזה הקדמונים, דהא בגמ' אמר דרבא דס"ל הזמנה לאו
מילתא אתיא כרבנן, והרי בכולי תלמודא קי"ל כרשב"ג דבעי עיבוד לשמה בס"ת ותפילין.

תקסב) דוקא הזמנה שאינה מוכרחת לאו מילתא היא והאו"ש כתב לתרץ, דיתכן דכל מה דסובר רבא הזמנה
לאו מילתא, היינו דוקא בדבר שאינו מוכרחת, וכגון בהזמנה למת, דמה"ת הרי אין דין שהמת צריך שיהיה

לו תכריכים.

דהגם דעצם הקבורה הוי מה"ת, מ"מ יתכן דרשאי לקוברו ערום, וא"כ ההזמנה דתכריכים אינו דבר הכרחי
לצורך המת. ואף בחוצב קבר מת, [דהתם מוכרחת הוא לקוברו], מ"מ הרי כל האיסור דהזמנה שייך רק בקבר בנוי, דהא במחובר אינו נאסר כלל, וא"כ הרי לחצוב

קבר בנוי אינו מוכרחת כלל דאפשר במחובר.

ולכן ההזמנה בזה דהוי בדבר שאינו מוכרחת, לאו מילתא היא להאסר בהנאה.

משא"כ בעגלה ערופה, התם הוי ההזמנה בדבר המוכרחת לצורך העגלה, דהא הוי חיוב מה"ת להורידה
לנחל איתן. ולכן הזמנה למת דהוי דבר שאינו מוכרחת כמ"ש לא ילפינן מעגלה ערופה, דהתם הוי דבר המוכרחת.

ורק ילפינן מע"ז [דדמיא להזמנה דמת] דהתם נמי לא הוי דבר המוכרחת, דאין הכרח דיהיה משמשינן
לע"ז, [דאיסור ע"ז הוי אף בלא משמשינן]. וא"כ א"ש דלגבי ס"ת ותפילין דהקלף מוכרחת הוא לס"ת ותפילין,

בזה ודאי ילפינן מעגלה ערופה דהוי נמי דבר המוכרחת, דהזמנה מילתא היא.